

Irene Solà

Ți-am dat ochi și tu ai privit în întuneric

Traducere din catalană și note de
JANA BALACCIU MATEI

HUMANITAS
fiction

ZORII

*gonosznak látszott, pedig csak öreg volt*¹

Szabó T. Anna

Întunericul era vânăt și schimbător, opac, cărămi-
ziu și-n același timp albastru, zumzăitor, pestriț, orb,
des, adânc și totodată strălucitor. Invadat de viermi,
crengi, flori, vinișoare, goluri. Pete, imperceptibile,
erau pereții groși ai unei camere, tavanul, un pat, o
noptieră, un dulap, o ușă și-un geam. Tenebrele tros-
neau. Fremătau, mormăiau. Sforăiau. Un sforăit nazal,
amorțit, aspru. Scrâșnea, înghițea, se îneca. Venea din
pat și de la mogâldeța care dormea-n mijloc. O bă-
trână. Corpulentă. Bernadeta, ochi închiși, pleoape
de șopârlă, fără gene, gură-ntredeschisă, buze de-un
vinețiu spălăcit, păr unsuros, lung, răzlețit pe pernă.
Era urâtă. Sau așa credea femeia cealaltă, Margarida,
care stătea lângă ea pe un scaun de răchită cu mâinile-n
poală și-și rotea degetele mari.

În pat, Bernadeta a-nghițit strâmb aer, a dat dru-
mul unui horcăit spart și n-a mai răsufflat. Un cântec
de cucuvea, afară, apoi tăcere. Margarida s-a oprit din
depănat. Și-a-ntins gâtul, s-a uitat la bătrână și o clipă
a crezut că gata. C-a venit ceasul. Dar hăul negru din

---

1. „părea haină, dar era doar bătrână“ (în magh., în original).

gura Bernadetei a suspinat, inspirat și și-a reluat clo-cotul. Și Margarita iar și-a lipit spinarea de scaun și iar s-a apucat să-și depene degetele. Era o bătrână priză-rită, cu cap de vrabie, ochi severi, gură țeapănă, obraji scofâlciți, gât uscățiv, cocârjată. Și se ruga. Toată noap-tea, biata Margarida. Că Domnul cere să te rogi și să-i pui și pe alții să se roage. Dar Margarida n-avea pe cine pune să se roage, căci limba rudelor ei, cele care aveau, era un pietroi incapabil a rosti ceva bun, se ruga ea. Cu speranța că, dacă se roagă mult, odată și-odată Domnul o s-o audă. Și-ntre-atâtea păcate și-atâți pă-cătoși, o s-o zărească. Și o s-o ia-n brațele lui de tată și o s-o mângâie și o să spună că n-ar fi trebuit s-o pă-ră-sească niciodată, că Margarida a fost bună și cucernică și era iertată. Iertată pentru ce-a făcut ea și pentru ce-au făcut celelalte.

Se ruga-ntâi pentru cei care nu mai erau. Cei duși și ne-ntorși. Pentru omul ei, Francesc. Pentru băieții ei, Bartomeu, Esteve și Guilla¹. Pentru tatăl său, Bernadí. Pentru Martí Galeșul și Martí Șchiopul nu se ruga, că n-avea cu ei nici în clin, nici în mânecă. Apoi, pentru femeile casei. Pentru mama ei, Joana, deși nemernică, pentru sora ei, Blanca, deși smintită. Pentru nepoata ei, Àngela, deși să se roage pentru Àngela era orz stricat pe găște, și pentru stră-strănepoata Dolça, deși Dolça ar fi trebuit să putrezească-n infern și să se-audă strigând sub pietre fiind fata cui era. Chiar și

---

1. „Guilla“ nu este nume de persoană. Este porecla, „Vulpea“, dată copilului nebotezat.

pentru Elisabet se ruga, și nici măcar nu-i era rudă, dar un Tatăl Nostru pentru Elisabet conta cât trei. Se ruga și pentru Bernadeta. Dar, mai ales, pe bătrâna care dormea ca un fruct putred căzut din pom o pân-dea. Că voia, când moare, să fie de față. Și să vadă. Să vadă cum n-o să aibă parte de har și de mântuire, că se-nhăitase cu diavolul de-atâtea ori.

Margarida așteptase moartea cu bucurie. Pe-a ei. Și-o-nchipuise ca pe-o explozie de lumină, un spasm de slavă, o bucurie absolută, un extaz sufocant în murmurul lăutelor și trompetelor unei oști de îngeri. Aleluia! Lăudați voia lui Dumnezeu cel Preaînalt, Ziditorul Nostru! Și-o-nchipuise de-atâtea ori, că parcă se-și-ntâmplase. Cum porțile cerului se deschideau să treacă ea. Cum heruvimii cântau. Trandafirii și moi le erau buzele, catifeleți obrații, ochii-n lacrimi de bucurie. Erau desculți și purtau coroane de aur și tunici de mătase strânse pe piept cu fire tot din aur. Și-n mijlocul îngerilor era Domnul. Domnul, al cărui chip se contopea cu al lui Francisc, cu o gropiță în bărbie și mâinile aspre și pline de inele, care-i prindeau capul s-o sărutate cum o sărutase omul ei în ziua nunții. „Bun-venit în Slavă“, îi zicea. Și-atunci când în lumina scânteindă, izvor de bucurie, din nou distingea Margarida gura Domnului în fața ei, ochii Domnului ca două linguri, El o privea de-aproape, de-atât de-aproape, că vedea tot prin ce trebuise să treacă și răstrecă biata femeie și plângea cu lacrimi ce păreau de lapte.

Dar, vai, fetelor, ce decepție! Fiindcă atunci când Margarida a murit, cu mâinile-mpreunate, cu unghiile

întâi roze, apoi albe, cu gura căscată și ochii ninși aținți spre bucuriile eterne, toată pregătită, gâfâind, zorită, topită, nu heruvimi, nu trompete, nu explozie de lumină, nu spasm de slavă, nu bucurie absolută, nu extaz sufocant. Doar, roată-mprejurul ei, femei murdare, slute. Grotești, balcâze. Exact așa. Trist, cum sună. Căci, atunci când inimioara din trei sferturi a Margaridei, istovită, nod făcută, a zis, gata! s-a terminat, adio! rudele au încercuit-o. Și-n loc de cer și îngeri, și mâinile Domnului ștergându-i obrazii, Joana, mamă-sa, ca o iapă știrbă, Blanca, soră-sa, singura pe care un pic s-a bucurat s-o vadă, deși nu prea mult, Ângela, nepoată-sa, cu figura de porc mistreț păstrată de moarte, și Elisabet, căreia, de n-ar fi avut simțurile atât de slăbite și amorțite, Margarida i-ar fi smuls părul din cap, au înconjurat-o. Dar erau moarte! Toate patru. Doamne Isuse Cristoase, unele de ani mulți. Suflete condamnate! Margarida se zvârcolea fără să poată scoate o vorbă, îngrozită. Oricum n-ar fi auzit-o nimeni, căci rudele strigau, „Margarida, Margarida, MARGARIDA“, și-o ridicau de subsuori și râdeau și mamă-sa-i zâmbea, arătându-și găurile din gingii și zicea „Bine-ai venit, Margarida, bine-ai venit“, de parc-ar fi fost Sarsailă însuși deschizându-i porțile infernului. Biata Margarida, încă moale, le-a privit cu niște ochi cât cepele, cât de hâde erau, îngrozitoare! și mai urâte decât își amintea și s-a gândit că visează, că nu se poate, că n-a murit, că nu era așa, nu era, nici vorbă, nu, nu, nu, rogu-vă, Doamne, și măicuța a lui, rogu-vă, sfinților.

De-ar fi după Margarida, când o muri Bernadeta, că n-are cum s-o mai ducă mult, nu s-ar da nici o petrecere. Tot ce gândeau și ziceau bicisnicele ei rude în ultimul timp, că tacâmuri, că ied, că pahare cu picior albastru, că gogoși sau tocană, ținea de petrecere, doar de blestemata de petrecere. Joana stătea în bucătărie, vârată-n colțul ei, și dădea ordine, încolo, încoace, faceți aia, faceți aialaltă, ba nu, aialaltă, și femeile umblau prin casă, şușotind. De-ar fi după Margarida, când baba o să moară, i-ar aranja o primire sobră, austeră, respectuoasă și senină. Nu ca a ei.

Cum mai plângea. Cum mai plângea, biata Margarida, când, în loc să urce la cer și să fie primită de păstorul de suflete, bicisnicele scormonitoare-n bube din casa ei au târât-o pe scară, ar fi putut chiar să-i dea drumul de-a rostogolul. Au dus-o-n bucătărie și-au pus-o la masa așternută, cu farfurii, pahare, crățiți. Și și-au deschis gurile și beau și mâncau și țipau și băteau din palme și-nchinau și serbau și se ridicau și-și lungeau gâtul și-și înălțau brațele. Farfuria scârboasă pe care i-au pus-o-n față s-a umplut de lacrimi. Ca o supă. Dar nici una n-a fost în stare s-o aline. Nici una. Nici mamă-sa. Mama ta, care te smulge din măruntaiele ei. Doar ospăț și strigăte și băutură și spus glume și dat cu curu-n masă, mamă-sa. Doar vacarm, tăraoi, Joana. Se urcase pe bancă. Margarida o privea îngrozită. Celelalte țipau și-o ațâțau. Dansa! De parcă n-ar avea memorie sau ar vrea s-o alunge. De parcă nu și-ar aminti ce nu voia să-și amintească. De parcă-n bucătăria oribilă,

plină de fante, nimic din ce-a fost n-ar avea importanță. Vieți întregi. Fiice și mame.

Casa a pârâit de parcă-i pârâiau oasele. A fost apoi o lungă tăcere, spartă de cucuveaua de-afară, și iar, mai adâncă, tăcere. Noaptea se-ncolăcise peste tot ca o sălbăticiune și umbrele se plimbau prin casă fără picioare. Fiecare colț avea negrul lui, greu, cavernos, adânc. Camera în care dormea Bernadeta era mohorâtă. Sala mare, sumbră. Scările, parcă un puț. Holul, lugubru. Bucătăria, o gură de lup. Fără fund. Pereții, căminul, fereastră, masa, scaunele, chiuveta nu se vedeau. De parcă n-ar fi existat bucătărie, nici casă. Doar întuneric. Joana stătea pe banca ei. Bătrână, foarte bătrână. Cu față de cal, un ochi mai deschis decât celălalt, păr cărunț, vâlvoi, ca o coamă, brațe groase și burtă mare. Țela era locul ei. Lângă foc, deși acum în cămin foc nu se mai făcea.

Joana se măritase cu moștenitorul casei Clavell, la Sant Miquel dels Barretons, cu mulți, mulți ani în urmă, mai mulți decât se puteau număra. Ceremonia fusese simplă, sobră, până-n prânz, să aibă timp mirii să ajungă acasă până se înnoptează. Soț și soție urcașeră pe cărări râpoase și povârnișuri în toate tonurile de verde. Trecuseră prin munți, brâne, ravine, trecători, pârâuri și văiugi frunzoase și umede, printre fagi, plopi, stejari, ulmi, mesteceni, aluni, zadă, care se-n-desau și se strângeau ca-ntr-o îmbrățișare sufocantă până ce pe hainele mirilor lumina cădea ca un pumn de bănuți risipiți. Joana și Bernadí cutreieraseră prin munții întortocheați o zi-ntreagă, se opriseră doar

când dădeau de locuri de-nchinare. Bernadí-și înclina capul, închidea ochii și cerea Domnului să nu le-n-treataie calea cu a lupilor și răufăcătorilor. Joana venea lângă el cu palmele-mpreunate, dar nu se ruga. Îl privea. Că erau bărbat și nevestă, dar se cunoșteau doar de trei zile și-abia de putuse să-l vadă. Îi privea mâinile numai bătături, degetele ca niște cârnați, ceafa păroasă, spinarea lată, nasul ca un nap, fruntea numai cute și barba deasă întinsă ca niște rugi pe obraji, până la sprâncene. Rugăciunile lui Bernadí au fost însă-n zadar, Joana doar ce-avusese timp să-și spună că bărbatul ei parcă era un vier, că, după ceasul amiezei, fiarele s-au pus pe cântat. Îți îngheța sângele-n vine. Fiecare urlet ca un jungher rece ce-ți cobora pe spate până jos; dacă nu trăgeai aer, nu te sfredelea, doar îți răscolea mâncarea. Și Bernadí, care le presimțise și privea-ngrijorat spre verdele și albul dintre copaci și spre mișcările bruște ale crengilor, a blestemat și-a scuipat. Mergea-n față și Joana sta cu ochii pe el nedumerită, căci izbea cu picioarele-n stânci și, în mers, îl rotea pe stângul de parcă n-ar fi fost al lui și-l târa violent. Nu făcuseră nici o sută de pași de când urlau fiarele, când, scrâșnind din dinți, Bernadí s-a aruncat în genunchi sub frunzișul sălbatic și, din espadrilă, a scos un picior vânăt, cu unghii groase, galbene, și-a-n-ceput să-l scarpine, înnebunit. Și-atunci Joana a văzut. Maică pururea Fecioară! Bernadí avea un picior păros și-mpuțit cu doar patru degete. Doar patru degete! Mai să-i sară inima din piept de bucurie. Cu greu s-a-nfrâ-nat să nu-ngenuncheze și să nu umple de sărutări laba

Cuprins

Zorii	7
Dimineața	31
Amiaza	52
După-amiaza	76
Seara	96
Noaptea	113
<i>Nota autoarei</i>	163
<i>Mulțumiri</i>	169